

Narratieven over klimaatbeleid

Onderzoek

Een kwalitatieve analyse
van nieuwsartikelen



Aanleiding

Vanuit meerdere kanten klinkt de roep om verhaallijnen (narratieven) die de transitie naar een duurzame maatschappij beschrijven. Onder andere gemeenten, regio's en koepelorganisaties zijn op zoek naar een verhaal over het hoe en waarom van klimaatbeleid. Dit verhaal (narratief) kan helpen het draagvlak voor beleid te versterken. Klimaatcommunicatie wordt echter gezien als uitdaging. Om de klimaatdoelen te halen is het denkbaar dat er beleid zal komen dat nog meer ingrijpt op de leefwereld van burgers, bijvoorbeeld beleid gericht op consumptieverandering zoals voorgesteld in het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) Klimaat. Hierdoor neemt het belang van goede communicatie en goede narratieven ter ondersteuning van dit beleid toe.

Onderzoeksvragen

Om effectieve klimaatnarratieven te ontwikkelen, die bijdragen aan draagvlak voor klimaatbeleid, is het belangrijk om te weten of en welke narratieven er nu worden gebruikt en hoe deze zijn vormgegeven. Op basis van de bestaande narratieven kan worden nagedacht over mogelijke aanvullingen of aanpassingen om toekomstige narratieven effectiever te maken, zodat ze bijdragen aan vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor klimaatbeleid. In dit onderzoek staan daarom twee vragen centraal:

1. Welke narratieven over beleid, met als doel consumptieverandering, komen terug in artikelen op drie veelgelezen nieuwswebsites?
2. Welke werkzame elementen van narratieven komen terug in naratieven over beleid, met als doel consumptieverandering, in artikelen op drie veel gelezen nieuwswebsites?

Dit onderzoek is uitgevoerd op eigen initiatief met als doel het opbouwen van kennis ter bevordering van de energietransitie.

Methode

De onderzoeksvragen zijn beantwoord door een analyse van 25 nieuwsberichten van **NOS.nl, AD.nl. en Volkskrant.nl**. Deze nieuwsberichten hadden betrekking op beleidsmaatregelen gericht op het bevorderen van consumptieverandering. Het gebruikte analysekader om de nieuwsberichten te analyseren stelden we op middels een literatuurstudie naar narratieven, aangevuld met kennis omtrent klimaatcommunicatie en determinanten van draagvlak voor beleid.

De literatuurstudie laat zien dat er verschillende elementen zijn die een narratief overtuigend maken ('werkzame elementen'). Daarnaast zijn er een drietal factoren die draagvlak voor klimaatbeleid voorspellen: ervaren effectiviteit van het beleid, ervaren eerlijkheid van het beleid en de ervaring van impact van het beleid op het eigen leven.

Tot slot zijn er 12 klimaatvertragingsargumenten. Dit zijn argumenten die in eerder onderzoek aangemerkt zijn als redenties om niet in (aanzienlijke) actie te komen, die vaak terugkomen wanneer er over klimaatbeleid gesproken wordt, en waar van verwacht wordt dat ze draagvlak voor klimaatactie verlagen. Deze elementen vormen het analysekader op basis waarvan we de nieuwsberichten analyseren.



Resultaten en conclusies per onderzoeksvraag

Welke narratieven over beleid, met als doel consumptieverandering te stimuleren, komen terug in artikelen op drie veelgelezen nieuwswebsites?

In de geanalyseerde artikelen worden voor- en nadelen van beleid belicht, maar er ontbreekt een oplossingsrichting voor de nadelen.

De gevonden verhaallijnen hebben als vertrekpunt dat er 'iets' moet gebeuren om een probleem gerelateerd aan klimaatverandering of schade aan de natuur tegen te gaan. Waarom het nodig is om klimaatverandering tegen te gaan of schade aan de natuur te voorkomen, wordt echter in geen van de artikelen concreet gemaakt.





De geanalyseerde artikelen verschillen in de partij die nu benadeeld wordt en een oplossing nodig heeft (de ontvanger): soms is het klimaat een ontvanger, en in andere artikelen zijn burgers of bedrijven de ontvangers. Ook de opposenten zijn verschillend: de ene keer is dit de mens en zijn we allemaal mede-opponent, een andere keer is de rijkere consument beschreven als opponent.

In de geanalyseerde artikelen worden voor- en nadelen van beleid belicht, maar er ontbreekt een oplossingsrichting voor de nadelen. In de narratieven worden economie en welvaart tegen beperking van klimaatverandering afgezet: we behouden onze economie en onze welvaart óf we redden het klimaat.



Op alle drie de nieuwswebsites wordt gebruik gemaakt van angstbeelden. Deze angstbeelden gaan over de economische gevolgen van het beleid, en niet over de gevolgen van klimaatverandering.

Welke werkzame elementen van narratieven komen terug in narratieven over beleid, met als doel consumptieverandering, in artikelen op drie veel gelezen nieuwswebsites?

- De mate waarin de nieuwswebsites een verhalende of feitelijke schrijfstijl gebruiken verschilt. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat meer verhalende teksten worden beter onthouden door lezers.
- De voorspellers voor draagvlak (effectiviteit, eerlijkheid, impact op eigen leven) komen beperkt aan bod. Hierdoor is de verwachting dat de artikelen ook beperkt bij zullen dragen aan draagvlak voor klimaatbeleid.
- De meest voorkomende vertragende argumenten zijn dat ons welzijn door het beleid achteruit zal gaan (beroep op welzijn) en dat het beleid onrechtvaardig is, omdat mensen met lage inkomens geraakt worden (oproep tot sociale rechtvaardigheid).
- Er komen ook versnellende argumenten voor in de artikelen: argumenten die het omgekeerde zijn van de vertragende argumenten. De meest voorkomende gaan over het verbeteren van het welzijn voor omwonenden van Schiphol (beroep op welzijn) en dat de verantwoordelijkheid niet bij het individu moet worden gelegd (individualisme).



Aanbevelingen

Op basis van de resultaten doen we de volgende aanbevelingen aan partijen die willen bijdragen aan de acceptatie van klimaatbeleid gericht op anders consumeren:

1. Geef meer aandacht aan de voorspellers van draagvlak: waarom is het beleid effectief, hoe wordt rekening gehouden met verschillende vormen van eerlijkheid en wat zijn de positieve gevolgen van klimaatbeleid?
2. Beschrijf hoe de nadelen van klimaatbeleid (o.a. economische gevolgen) ondervangen kunnen worden en hoe de voordelen zich verhouden tot de nadelen.
3. Communiceer duidelijk wie welke rol inneemt en de verantwoordelijkheid heeft om op welke wijze te handelen.

Lees het volledig rapport op:

energy.nl/publications/narratieven-klimaatbeleid/

Auteurs

Caroline van Ooij
Luise Schlindwein,
Geerte Paradies (geerte.paradies@tno.nl)

Projectnaam

Changing, the narrative Changing the Game

Projectnummer

060.52014

Opdrachtgever

Dit onderzoek is onderdeel van de TNO roadmap System Transition, gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat”

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.